

Asia: VN/33943/2025

Hallituksen esityksen luonnos laeiksi yliopistolain, ammattikorkeakoululain, opintotukilain 4 §:n ja korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta (tutkinto avoimena korkeakouluopetuksena)

Lausunnonantajan lausunto

Yleinen näkemyksenne esityksestä sekä tiivistelmä lausuntonne pääkohdista

Hyvinvointiala Hali ry kiittää mahdollisuudesta lausua esityksestä. Sosiaali- ja terveydenhuollon ala on yksi Suomen suurimmista työllistäjistä. Henkilöstön eläköitymisen, väestön ikääntymisen myötä kasvavien palvelutarpeiden ja pienenevien ikäluokkien yhtälö asettaa merkittävän haasteen työvoiman saatavuudelle ja riittävyydelle tulevana vuosina. Aikuiskoulutustuen lakkauttamisen myötä mahdollisuudet alan vaihtoon ja osaamisen uudelleen suuntaamiseen sote-alan sisällä ovat heikentäneet ja alan veto- ja pitovoimaa. Tämän haasteen ratkaisemiseksi on tärkeää luoda erilaisia polkuja koulutukseen ja osaamisen vahvistamiseen. Aikuisille toisen tutkinnon suorittajille tai osaamisen täydentäjille tarvitaan korkeakoulutukseen sellaisia polkuja, jotka eivät vähennä koulutustasoa nostavaa koulutusta nuorilta.

Esitysluonnoksessa on kysymys mahdollistavasta lainsäädännöstä, joka avaisi korkeakouluille mahdollisuuden maksullisten avointen korkeakoulututkintojen tarjonnan kehittämiseen. Jo tällä hetkellä korkeakouluilla on kohtuuhintaisia avoimen väyliä, jotka valmistavat tai joiden kautta avautuu mahdollisuus päästä tutkinto-opiskelijaksi. Joissakin tilanteissa näitä väyliä on toteutettu siten, että riittävän määrän avoimen opintoja suorittaneelle henkilölle on nopeassa tahdissa myönnetty ensin opinto-oikeus ja lähes välittömästi tämän jälkeen todistus suoritetusta korkeakoulututkinnosta. Tässä mielessä toimintatapa ei ole uusi, vaikkakin se on ollut sääntelemätön.

Sosiaali- ja terveydenhuollon voimakkaasti säädeltyä alaa edustavana toimialajärjestönä Hali huomauttaa, että tietyillä aloilla ja ammattinimikkeillä työskentely edellyttää tarkoin määrätyn tutkinnon suorittamista. Laajakaan määrä soveltuvia opintoja ei riitä lakisäateisen kelpoisuusvaatimuksen täyttämiseen, ellei opintoja ole paketoitu tutkinnoksi. Hali pitää tärkeänä, että Suomessa on riittävästi erilaisia kouluttautumismahdollisuuksia tarjolla erilaisiin

elämäntilanteisiin ja katsoo, että ehdotettu ratkaisu osaltaan monipuolistaa nykyistä tarjontaa viemättä aloituspaikkaa nuorelta hakijalta.

Nyt esitettyyn malliin liittyy myös haasteita. Valittu toteutustapa on luoda uusi maksukategoria sen myötä uusi opinto-oikeusstatus, jolloin on tehtävä vaikeita rajanvetoja opiskelijan oikeuksien ja velvollisuuksien osalta. Hali katsoo, että erityisen ongelmallista on rajata avoimena korkeakouluopetuksena tutkintoa suorittavat opiskelijat korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon ulkopuolelle. Tätä rajausta ei voida pitää perusteltuna opiskelukyvyn tukemisen, palvelujärjestelmän toimivuuden, terveydenhuollon järjestämisen eikä kustannustehokkuuden näkökulmista.

Erilaisten statusten myötä haasteeksi nousee myös se, että maksullisen tutkinnon aloittaneet voivat siirtyä maksuttomaan opiskeluun erillishaun kautta. Yllättävät ja ennakoimattomat siirtymät maksuttoman koulutuksen puolelle voivat aiheuttaa resurssien epätarkoituksenmukaista kohdentumista ja jakautumista. Ennakoitavuuden parantamiseksi korkeakoululla tulisi olla mahdollisuus varmistaa henkilön valmius ja soveltuvuus tarjottaviin opintoihin. Hali pitää tärkeänä periaattena sitä, että maksullisen koulutuksen tuottoja ei käytetä perusteena vähentää korkeakoulujen perusrahoitusta. Maksullisen avoimen tutkintokoulutuksen rinnalla tulisi edelleen kehittää myös muita, uusia jatkuvan oppimisen ratkaisuja ja tutkintoa kevyempien kokonaisuuksien asemaa.

Näkemyksenne esityksen tavoitteista

Esityksen keskeisenä tavoitteena on laajentaa korkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen tarjontaa ja suorittamismahdollisuuksia ilman julkisen rahoituksen lisäämistä, tuomalla maksuttoman tutkintokoulutuksen rinnalle mahdollisuus maksulliseen tutkintokoulutukseen.

Hali kannattaa tätä tavoitetta ja pitää tärkeänä, että koulutuspolkuja joustavoitetaan ja luodaan mahdollisuuksia työssäkäyville sekä jo tutkinnon suorittaneille alanvaihtajille tarjoamalla vaihtoehtoisia reittejä hakeutua tutkintoon johtavaan koulutukseen. On tärkeää vastata uusiin osaamistarpeisiin ja vahvistaa jatkuvaa oppimista työuran aikana. Samalla on huolehdittava siitä, että maksuttoman koulutuksen tarjonta turvataan, eikä mahdollisuuksia osallistua maksuttomaan tutkintokoulutukseen heikennetä.

Koulutustason noston kannalta keskeistä on, että ensimmäisen korkeakoulututkinnon suorittaneiden määrä kasvaa, ja toista samantasoista tutkintoa suorittaville on riittävästi erilaiset elämäntilanteet huomioivaa tarjontaa, jotta erilaiset koulutus- ja urapolut ovat saavutettavia erilaisista taustoista tuleville opiskelijoille. Maksullisen koulutuspolun rinnalla on huolehdittava maksuttoman tutkintokoulutuksen riittävästä resursoinnista sekä siitä, että korkeakouluihin pääsee entistä sujuvammin paitsi ylioppilaskirjoitusten niin myös ammattiopintojen jälkeen.

Hali pitää perusteltuna sitä, että esityksessä säädetään heikentämiskiellosta. Avoimet korkeakoulututkinnot eivät saa heikentää maksuttoman tutkintokoulutuksen aloituspaikkojen määrää tai koulutuksen laatua.

Näkemyksenne avoimena korkeakouluopetuksena järjestettävän tutkintokoulutuksen järjestämistä koskevista ehdotuksista (1. lakiehdotuksen 7 § ja 8 c § sekä 2. lakiehdotuksen 10 § ja 12 c §). Onko ehdotetussa sääntelyssä muutos- tai täsmennystarpeita?

Esitykset ovat pääosin kannatettavia. Hali pitää hyvänä, että korkeakoululla on autonomia päättää koulutuksen kustannusten laskennasta ja maksujen perimiseen liittyvistä järjestelyistä. Hali ei tunnista esitysluonnoksessa kuvattua riskiä siitä, että maksullinen tutkintokoulutus muodostuisi houkuttelevaksi väyläksi Suomeen muuttamiselle.

Näkemyksenne opiskelupaikkojen varaamiseen (ensikertalaiskiintiö) liittyvästä ehdotuksesta (1. lakiehdotuksen 36 b § sekä 2. lakiehdotuksen 28 b §)

Hali kannattaa esitysluonnoksen ehdotusta siitä, että maksullisena avoimena korkeakouluopetuksena järjestettävän tutkintokoulutuksen aloittaminen tai suorittaminen ei heikentäisi henkilön asemaa ensikertalaiskiintiössä.

Näkemyksenne opintotukilakia koskevasta ehdotuksesta (3. lakiehdotus)

-

Näkemyksenne korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annettua lakia koskevasta ehdotuksesta (4. lakiehdotus)

Hali katsoo, että opiskeluterveydenhuollon ja korkeakoulujen kanssa yhteistyössä tehtävän opiskeluyhteistyön tulee kohdentua kaikille tutkinto-opiskelijoille. Terveystuolaki määrittelee, että YTHS:n tehtäviin kuuluu oppilaitoksen opiskeluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä opiskeluyhteisön hyvinvoinnin edistäminen sekä seuranta. Hali korostaa, että YTHS:n toteuttama opiskeluterveydenhuolto ei rajoitu yksilöllisiin vastaanottopalveluihin, vaan sen lakisääteisiin tehtäviin kuuluvat myös opiskeluyhteisön hyvinvoinnin edistäminen, opiskeluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden seuranta, ennaltaehkäisevä työ ja varhainen tunnistaminen ja opiskelukyvyn tukeminen. Näitä tehtäviä ei voida toteuttaa tehokkaasti tilanteessa, jossa osa samassa yhteisössä opiskelevista rajataan järjestelmän ulkopuolelle. Tutkintotavoitteinen opiskelu tulee kytkeä oikeuteen opiskeluterveydenhuoltoon myös avoimen korkeakoulun kautta.

Näkemyksenne esitysluonnoksen vaikutusarvioista vaikutusarviolajeittain. Mitkä ovat omat arvionne esityksen vaikutuksista? Puuttuuko esityksen vaikutusarvioista jotakin? Korkeakouluja pyydetään arvioimaan, miten ja missä laajuudessa esitysluonnoksen mukainen mahdollisuus suorittaa tutkinto avoimessa korkeakouluopetuksessa voitaisiin ottaa käyttöön sekä millä aikataululla. Lisäksi korkeakouluja pyydetään arvioimaan, millaisia vaikutuksia tämän käyttöönoton toteutumisella olisi korkeakoulujen muuhun avoimen korkeakouluopetuksen tarjontaan.

Lausunnonantajat, erityisesti korkeakoulut, ovat tuoneet esiin useita vaikutusarvioita koskevia huomioita, jotka liittyvät valittuun toteutustapaan, jossa luodaan uusi opiskelijastatus. Avoimen

tutkinto-opiskelijoista syntyy hallinnollista työtä, kun opiskelijoilla on erilaisia taustaopintoja, joiden mukaan uuden statuksen opintoaikaa, sisältöjä ja maksuja rajataan. Hali pitää tärkeänä, että lausuntokierroksen ja jatkovalmistelun aikana näitä arviointeja huomioidaan ja esitystä tarvittavilta osin täsmennetään.

Esitys on mahdollistava, eikä toistaiseksi ole tietoa maksullisen avoimen tutkinto-opiskelun tulevasta tarjonnasta tai kysynnästä, jolloin myös vaikutusten arviointi on haastavaa. Hali pitää tärkeänä, että uudistuksessa seurattaisiin vaikutuksia avoimen korkeakouluopetuksen kokonaistarjontaan.

Näkemyksenne esityksen voimaantuloaikataulusta (esitysluonnoksen mukaan ehdotetut lait tulisivat voimaan 1.8.2028)

On varmistettava, että uudistuksen voimaantuloaikataulu mahdollistaa riittävän valmisteluajan korkeakouluille, viranomaisille ja muille toimijoille. Ehdotettu voimaantuloajankohta 1.8.2028 on mahdollinen, jos sääntely täsmennetään hyvissä ajoin ja vaikutusarviot sekä toimeenpanon edellytykset valmistellaan huolellisesti.

Muut huomiot ja näkökohdat

-

Lindeberg Laura
Hyvinvointiala HALI ry